

**XITSONGA FIRST ADDITIONAL LANGUAGE: PAPER II**

Nkarhi: 2½ wa ti awara

Ntsengo wa timaraka: 100

---

**HLAYA SWILERISO LESWI LANDZELAKA HI VUKHETA**

1. Papila leri ri avanyisiwile hi swiyenge SWIMBIRHI.

**XIYENGE XA A: MATSALWA – NOVHELE (60)**

**XIYENGE XA B: SWITSHURIWA SWA SWITSALWAMBIKO SWO  
LEHA NA SWO KOMA (40)**

2. Eka xiyenge xa A, u languteriwa ku hlamula swivutiso hinkwaswo swa MUNE swa tsalwa ra Mulunguntima.
3. Eka xiyenge xa B, u languteriwa ku hlamula swivutiso swimbirhi ntsena. Xitshuriwa XIN'WE xa xitsalwambiko xo leha na XIN'WE xa xitsalwambiko xo koma.
4. Sungula ku hlamula xivutiso XIN'WANA na XIN'WANA eka pheji yintshwa.
5. Tsala hi vurhon'wana (swi saseka no vonaka) u landzelela milawu leyi faneleke ya mapeletelo na mahikahatelo.
-

**XIYENGE XA A    MATSALWA – NOVHELE****NOVHELE****MULUNGUNTIMA – TH KHOSA****SWILERISO**

- Hlamula swivutiso hinkwaswo

**XIVUTISO XA 1    SWIVUTISO SWA XIMBANGU**

Hlaya ntshaho lowu landzelaka, kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka wona.

**XITSHURIWA XA A**

"Mathebula na yena yi ya n'wi fikela. Hambu a ri Maria u yi kumile. Ku hlangana ka vona va bula hi yona.  
 "Va nge ndzi tshikisi ntirho va tlhela va nga ndzi tholi," ku vula Mathebula, a byela Maria.  
 "Johnny o fanela ku ndzi nyika ntirho. Loko a nga endli sweswo ndzi ta tisungela ehenhla ka yena. U fanele ku hatla a lulamisa mhaka leyi. Nyeleti u pfaleriwile ... Chavalala na yena o fanela ku hlongoriwa, mina ndzi ya tirha lahaya. A ndzi tlangiwi hi yena mina. Ndzi lava ku vulavula na yena namuntlha kunene hi boha mhaka ya xiheri."  
 "Mina ndzi vula leswaku loko maphorisa vo tshuka vo kuma mhaka leyi ya cheke?" ku vula Maria. "Phela loko ndzi twa leswaku Nyeleti va n'wi khomile ndzi be hi ripfalo."  
 "U nga ehleketi teto," ku hlamula Mathebula. "Wena languta mhaka ya ntirho. Hlongwane o fanela ku vona leswaku mina na wena ha tirha. Tshika ta maphorisa. U yivile cheke wena? Hi wena u nga yi teka? A hi yena Hlongwane?"  
 "Hi mina ndzi nga yi hakela eka OK," ku vula Maria. "U nga khomeriwa ku rhumiwa?" Ku hlamula Mathebula."

- 1.1 Hi yihi mhaka leyi yi nga fikela Mathebula na Maria? (1)
- 1.2 Boxa ntirho lowu Maceke a a tirha wona efemeni ya PPE. (2)
- 1.3 Hikokwalaho ka yini George Mathebula a fanele a thoriwa xikan'we na Maria Mashele efemeni ya le PPE? (2)
- 1.4 Hi xihi xivangelo xo va Hlongwane a tihlanganisile na n'anga ya yena Xingovenana? (2)
- 1.5 George Mathebula a a fanele a endlile yini ku sirhelela ntirho wa yena laha a a tirha kona a nga se kuma lowu a tshembisiweke wona ePPE hi Boso Johnson Hlongwane? (2)
- 1.6 Hi ku vona ka wena, xana mavito ya swimunhuhatwa leswi nga laha hansi swi thiywile kahle ke? Seketela nhlamulo ya wena.
  - 1.6.1 Nsatimuni (2)
  - 1.6.2 Nyeleti (2)
- 1.7 U vona Maria a endlile kahle ku va a pfumela ku rhumiwa hi Hlongwane ku ya hakelela Ephraim Christian Chavalala swikweleti swa yena hi cheke ya ku yiviwa ke? Seketela nhlamulo ya wena. (2)

**[15]**

**XIVUTISO XA 2 SWIVUTISO SWA XIMBANGU**

- 2.1 Boxa mhakankulu leyi mutsari a lavaka ku lemukisa vahlayi yona eka tsalwa leri. (2)
- 2.2 Pimanisa matirhelo ya maphorisa Mlambo na Navela. (4)
- 2.3 Muluthanyi i ximunhuhatwa lexi vangaka dzolonga exikarhi ka swimunhuhatwa swin'wana. Xana i mani muluthanyi eka tsalwa leri? Seketela nhlamulo ya wena. (3)
- 2.4 Brooks hi yena xisihalari eka tsalwa ra Mulunguntima. Kombisa hilaha a sihalalaka hakona eka tsalwa leri. (2)
- 2.5 Hi ku vona ka wena, hi yihi dyondzo leyi u yi kumeke hi vutomi bya Hlongwane? (2)
- 2.6 Xana mhaka ya ku va Sasavona a paluxa timhaka ta swihundla leti endliwaka hi vatirhikulobye ya amukeleka eka wena ke? Seketela nhlamulo ya wena. (2)

**[15]****XIVUTISO XA 3 SWIVUTISO SWA XIMBANGU**

Hlaya ntshaho lowu landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka wona.

"Phela ndzi twa leswaku Thevu *weekend* hinkwayo a ti ri eku laveni ka Boso," ku vula Ngobeni. "Yi kwate ngopfu Thevu. Phela na yona loko yi nga voni kahle va ta yi hlohlela ejele. Yona na xicherani lexiya xa yona Maria. Maria hi xona xi nga fika xi tivula Nyeleti le ka OK phela." "Ndzi twa leswaku Jerico hi xona xi nga fojara tsignecha," ku vula Nkanyani.

"Jerico!" Ku hlamula Ngobeni. "Xa dlaya lexiya hi ku fojara" "A wu si tshama u nwa na xona xi ku hlamusela leswi a xi fojarisa xiswona xa ha ri eJoni. A xi ba tibanki letikulu hi ku fojara lexiya. Kasi xi tsutsumise hi yini loko xi kala xi ta fika hala Giyani? A xi nga tsutsumi swimoko swa ticheke? Xa yi tiva *frodo* lexiya."

Gaba! N'wa-timhaka Nsatimuni! Mpfhuka a nga tumbela exikamaranini lexiya va vekaka kona mikukulu. U le ku tweni hinkwato. U chava na ku humela ehandle hikuva vafana lava va ta miyela. U lava ku twa hinkwato. Nyeleti! A hi yena a nga xanisekaka hi ndlela liya a xanisa hi swilo swa hava. A hi sweswi, a nga le ku titwiseni ka rhadiyo ya mahala?

[pp. 117 – 118]

- 3.1 Hi yihi mhaka leyi Nsatimuni a yi tweke leyi yi nga n'wi hlamarisa? (2)
- 3.2 Nyika ntirho lowu a wu tirha hi Nyeleti eka feme leyi a a tirha eka yona na nandzu lowu a a lumbetiwa hi wona. (2)
- 3.3 Xana vito ra tsalwa ra Mulunguntima ra fambelana na hungu ra rona ke? Seketela nhlamulo ya wena. (2)
- 3.4 Ku va Nyeleti a lavile gqwetha Sprinks leswaku a n'wi yimela ekhoto eka nandzu lowu a a lumbetiwa hi wona u vona ku vile mhaka ya kahle ke? Seketela nhlamulo ya wena. (2)
- 3.5 Xana u nga vula yini hi mahanyelo ya Jerico? Seketela nhlamulo ya wena. (2)

**[10]**

**XIVUTISO XA 4 XITSALWANA**

Hlaya ntshaho lowu landzelaka kutani u hlamula xivutiso lexi nga ehansi ka wona.

Mundzuku wa kona, Chavalala a ya ehofisini ya Hlongwane a khomile swiviko leswiya a a swi nyikile Sasavona leswaku a swi thayipa. A fika a xeweta.

"Mhh!" ku pfumela Hlongwane a langutile ehansi.

"Mi njhani ku pfuka?"

"Mhh!"

"A ndzi lava ku bula na n'wina hi swiviko leswi." Chavalala a honisa mapfumelele ya Hlongwane.

"A wu swi voni leswaku ndzi bizi?" Ku hlamula Hlongwane.

"Tifayili leti hinkwato ti yimele mina. Ndzi ta ku vona endzhaku."

"Na tolo ndzi fambe kahle le Elim."

"Mhh! Swi kahle." A nga kali a swi languta. O tikhomakhomisa tifayili leti nga tata tafula.

"Ndzi te ndzi bizi. U nge fambinyana?" Chavalala a huma a famba a rhwele saka ra tingana exikandzeni. I ntirhisano sweswi? A pfala rivanti hi voko ra gome.

"Xa hlanya hi!" Ku gandzela Hlongwane. "Xi ehleketa leswaku mina ndzi ta xi nyika nkarhi wo xi yingisa."

[p. 35]

Hi ku pfuniwa hi ntshaho lowu, kombisa hilaha swiendlo swa Hlongwane eka tsalwa leri swi nga xikombiso xa mafambiselo yo biha na ku va a nga ri murhangeri wa xiviri hakona.

[20]

**60 wa timaraka**

**XIYENGE XA B SWITSHURIWA SWA SWITSALWAMBIKO SWO LEHA****XIVUTISO 5 XITSALWAMBIKO XO LEHA****SWILERISO**

- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xa wena xi fanele ku va kwalomu ka 150 – 200 wa marito.

Etihofisini ta masipala wa le xifundzeni xa ka n'wina ku laveka matsalana loyi a paseke Giredi ya 12, a tlhela a va na xitifiketi xa khompuyutha. Va tsalele **papila** ra xikombelo xa ntirho.

**[30]****XIVUTISO 6 XITSHURIWA XA XITSALWAMBIKO XO KOMA****SWILERISO**

- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xa wena xi fanele ku va kwalomu ka 120 – 150 wa marito.

Exikolweni xa n'wina ku na xinkhubyana xo lela mudyondzisi loyi a nga kuma ntirho etihofisini ta Ndzawulo ya Dyondzo, kutani u hlawuriwile ku ya nyika mbulavulo u yimela vadyondzikuloni. Tsala **xipici/mbulavulo** lowu u nga ta wu nyika hi siku leri.

**[10]**

|                       |
|-----------------------|
| <b>40 wa timaraka</b> |
|-----------------------|

**Ntsengo hinkwawo: 100**